

Кыргыз Республикасынын Билим жана илим
министрлиги

И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик
техникалык университети

Экономика жана бизнес жогорку мектеби

"Экономикалык коопсуздук жана маркетинг"
кафедрасы

Банк өндүрүшүнүн коопсуздугу
курсу боюнча
практикалык сабактарга усулдук колдонмо
(Экономикалык коопсуздук багытындагы студенттер үчүн)

Бишкек 2025

Иштеп чыккан: э.и.к., доцент Элчибаева Айзуура Замирбековна

Рецензент: э.и.д., профессор Бексултанов Азисбек Абдилкариевич

"Банктык ишмердүүлүктүн коопсуздугу" дисциплинасы окуу программасынын катышуучулары тарабынан түзүлүүчү бөлүгүнө кирет. Бул дисциплинанын ролу жана мааниси экономикалык коопсуздук жаатындагы адистин кесиптик жөндөмдүүлүктөрүн жана инсандык сапаттарын калыптандыруудан турат. "Банктык ишмердүүлүктүн коопсуздугу" дисциплинасы башка окуу дисциплиналарынын системасында маанилүү орунду ээлейт. Экономикалык коопсуздук жаатындагы адистерди даярдоодо жогорку билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптарына ылайык, алардын банк иши, банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндө билим, көндүм жана билгичтиктерге ээ болуусу чоң мааниге ээ.

Курстун маалыматтык-методологиялык негизи "Экономикалык коопсуздук", "Уюмдун финансылык саясаты", "Финансылык-инвестициялык талдоо" ж.б. дисциплиналарды окуп-үйрөнүүдө түптөлөт.

Дисциплинанын негизги жоболору кийинчерээк "Баалуу кагаздар рыногу", "Уюмдун финансылык коопсуздугу" ж.б. дисциплиналарды окуп-үйрөнүүдө колдонулушу мүмкүн.

1. Дисциплинанын мазмуну

Тема 1. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугунун түшүнүгү жана мазмуну. (6 саат)

Коммерциялык банктын экономикалык коопсуздугу системасындагы түшүнүктөр жана аныктамалар. Банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу принциптери. Банктын коопсуздук системасын уюштуруунун негиздери. Банктык коопсуздуктун объекттери. Банктык коопсуздуктун субъекттери. Маалымат банктык коопсуздуктун объектиси катары. Банктык сырдын мазмуну. Коммерциялык сыр. Банктык бизнестин коопсуздугу жана мамлекеттик институттар.

Тема 2. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун укуктук негиздери. (6 саат)

Банктын коопсуздугун укуктук камсыз кылуу системасы. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылган жалпы аракеттеги укуктук актылар. Банктык мыйзамдар жана банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу маселелери. Кыргызстандын банктарынын жана жалпысынан Кыргыз Республикасынын банк тутумунун экономикалык коопсуздугун жөнгө салуучу Кыргызстан Банкынын ченемдик актылары. Базель макулдашуулары жана алардын коммерциялык банктардын жана дүйнөлүк банк тутумунун экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылууга багытталган банктардын ички ченемдик актылары.

Тема 3. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун уюштуруучулук негиздери. (6 саат)

Банктын коопсуздук системасын уюштуруу. Банктын коопсуздугунун түрлөрү. Банктын коопсуздук системасында банктын экономикалык коопсуздугунун орду. Банктын коопсуздугун камсыз кылуу субъекттери. Банктын коопсуздугун камсыз кылуу каражаттары жана ыкмалары. Банктын ички көзөмөлүн уюштуруу. Банктын ички аудити. Банктардын ички көзөмөл системасын уюштуруудагы банктын ролу. Банктын коопсуздук кызматын уюштуруу.

Тема 4. Банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун шарты катары банктык ишмердүүлүктүн тобокелдиктерин башкаруу системасы.(7 саат)

Банктык ишмердүүлүктүн коопсуздугуна коркунучтар. "Коркунуч" жана "тобокелдик" түшүнүктөрүнүн айырмачылыктары жана окшоштуктары. Банктык тобокелдиктердин классификациясы. Банктык тобокелдиктерди баалоо жана аларды нейтралдаштыруу боюнча пландарды иштеп чыгуу

ыкмалары. Банктык тобокелдиктерди башкаруунун методикалары жана колдонуудагы ченемдик-укуктук базасы. Банкта тобокелдиктерди башкаруу системасын уюштуруу. Банктын финансылык туруктуулугу жана аны аныктоочу факторлор. Банктын өздүк капиталынын жетиштүүлүк нормативи. Кредиттик тобокелдик, аны баалоо жана төмөндөтүү ыкмалары. Кредиттик тобокелдиктерди төмөндөтүүдө ссудалар боюнча мүмкүн болуучу жоготууларга резервдердин ролу. Кредиттик тарыхтар. Банктын ликвиддүүлүгүн жоготуу тобокелдиги. Банктын ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү жана аларды башкаруу. Рыноктук тобокелдик: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары. Банктын операциялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары. Коммерциялык банктын репутациялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.

Тема 5. Кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүүнү уюштуруу. (7 саат)

Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун түшүнүгү жана мазмуну. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун укуктук мүнөздөмөсү. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун жана терроризмди каржылоонун алдын алуу боюнча чаралар системасы. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштырууга каршы аракеттенүү жана терроризмге каршы аракеттенүү максатында финансылык мониторинг жүргүзүү. Финансылык мониторингдин мыйзамдык жана ченемдик-укуктук базасы. Эл аралык деңгээлде жана Кыргыз Республикасында финансылык мониторингди уюштуруунун негиздери.

Лекциялык типтеги сабактар

Тема 1. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугунун түшүнүгү жана мазмуну

1. Коммерциялык банктын экономикалык коопсуздугу системасындагы түшүнүктөр жана аныктамалар.
2. Банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу принциптери.
3. Банктын коопсуздук системасын уюштуруунун негиздери.
4. Банктык коопсуздуктун объекттери.
5. Банктык коопсуздуктун субъекттери.

Тема 2. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун укуктук негиздери

1. Банктын коопсуздугун укуктук камсыздоо системасы
2. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылган жалпы

аракеттеги укуктук актылар

3. Банктык мыйзамдар жана экономикалык коопсуздугу камсыз кылуу маселелери
4. Банктардын жана жалпысынан Кыргызстандын банк системасынын экономикалык коопсуздугун жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын Улуттук Банкынын ченемдик актылары.
5. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылууга багытталган банктардын ички ченемдик актылары

Тема 3. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун уюштуруучулук негиздери

1. Банктын коопсуздук системасын уюштуруу
2. Банктын коопсуздугун камсыз кылуу субъекттери
3. Банктын коопсуздугун камсыз кылуу каражаттары жана ыкмалары
4. Банктын ички көзөмөлүн уюштуруу
5. Банктын коопсуздук кызматын уюштуруу

Тема 4. Банктык ишмердүүлүктүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун шарты катары коммерциялык банктын тобокелдиктерин башкаруу системасы

1. Банктык ишмердүүлүктүн коопсуздугуна коркунучтар
2. Банктык тобокелдиктердин классификациясы
3. Банктык тобокелдиктерди баалоо жана аларды нейтралдаштыруу боюнча пландарды иштеп чыгуу ыкмалары
4. Банктык тобокелдиктерди башкаруунун методикалары жана колдонуудагы ченемдик-укуктук базасы

Тема 5. Кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүүнү уюштуруу

1. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун түшүнүгү жана мазмуну
2. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун укуктук мүнөздөмөсү
3. Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун жана терроризмди каржылоонун алдын алуу боюнча чаралар системасы

Семинар сабактар

Тема 1. Коммерциялык банктын экономикалык коопсуздугунун түшүнүгү жана мазмуну

1. Коммерциялык банктын экономикалык камсыздоо системасындагы түшүнүктөр жана аныктамалар.
2. Банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун принциптери.
3. Банктын коопсуздук системасын уюштуруунун негиздери.
4. Банктык коопсуздук объектилери.
5. Банктык камсыздоонун субъекттери.
6. Маалымат банктык коопсуздуктун объектиси катары.
7. Банктык сырдын мазмуну. Коммерциялык сыр.
8. Банк бизнесинин жана мамлекеттик мекемелердин коопсуздугу.

Өз алдынча иштөө үчүн тапшырмалар:

1. Конкреттүү банктын мисалында коопсуздукту камсыздоо принциптерин талдоо.
2. Мисал катары конкреттүү банкты колдонуп, банктык камсыздоонун объектилери жана субъекттерин карап көрөлү.
3. Мисал катары конкреттүү банкты колдонуп, банктын маалыматтык коопсуздугун уюштурууну жана анын банктын экономикалык коопсуздугу менен байланышын карап көрөлү.
1. Бул банкта банктык сырды коргоо үчүн кандай ыкмалар колдонулат?

Талкуунун темасы: “Банктык сыр банктын экономикалык коопсуздук системасынын элементи катары”.

Тема 2. Коммерциянын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун укуктук негиздери

1. Банктык коопсуздукту укуктук камсыздоо системасы
2. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуучу жалпы колдонуудагы укуктук актылар
3. Банк мыйзамдары жана банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу маселелери
4. Улуттук банктын банктардын экономикалык коопсуздугун жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылары жана бүтүндөй Кыргызстандын банк системасы.
5. Базель келишимдери жана алардын коммерциялык банктардын жана дүйнөлүк банк системасынын экономикалык коопсуздугун камсыздоодогу ролу
6. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылууга багытталган банктардын ички ченемдери

Өз алдынча иштөө үчүн тапшырмалар:

1. Банк секторунун экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун эл аралык аспектилерин талдоо.
2. Банк секторун өнүктүрүү жана банктык көзөмөл жөнүндө Улуттук банктын акыркы отчетуна талдоо жүргүзүү, негизги көйгөйлөрдү жана тенденцияларды бөлүп көрсөтүү.
3. Мисал катары конкреттүү банкты колдонуп, экономикалык коопсуздукту камсыз кылууга багытталган ички ченемдик укуктук актыларды карап көрүңүз.

Талкуунун темасы: “Базель III жана анын Кыргыз Республикасынын банк тутумунун экономикалык коопсуздугуна тийгизген таасири”.

Тема 3. Банк ишинин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун уюштуруу негиздери

1. Банктын коопсуздук системасын уюштуруу
2. Банктык коопсуздукту камсыз кылуунун субъекттери
3. Банктык коопсуздукту камсыз кылуунун каражаттары жана ыкмалары
4. Банктын ички контролун уюштуруу
5. Банктын коопсуздук кызматын уюштуруу

Өз алдынча иштөө үчүн милдеттер:

1. Банктын коопсуздук системасынын өзгөчөлүгүн жана алсыз жактарын мисал катары пайдалануу менен банктын коопсуздук системасын уюштурууну талдоо.
2. Конкреттүү банкты мисал катары колдонуп, банктык коопсуздуктун субъекттерин карап көрөлү
3. Конкреттүү банкты мисал катары колдонуп, банкта ички контролду уюштурууну, негизги көйгөйлөрдү жана өнүгүү перспективаларын, анын банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу системасындагы маанисин көрсөтүү.

Талкуунун темасы: “Банктарда ички контролду жана аудитти уюштуруунун көйгөйлөрү жана келечеги”.

Тема 4. Банк ишинин тобокелдиктерин башкаруу системасы банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун шарты катары

1. Банктык коопсуздукка коркунучтар
2. Банктык тобокелдиктердин классификациясы
3. Банктык тобокелдиктерге баа берүү жана аларды зыянсыздандыруу

боюнча пландарды түзүү ыкмалары

4. Банктык тобокелдиктерди башкаруунун ыкмалары жана учурдагы ченемдик укуктук базасы
5. Банктын финансылык туруктуулугу жана аны аныктоочу факторлор.
6. Банктын өздүк капиталынын шайкештигинин стандарты.
7. Кредиттик тобокелдик, аны баалоо жана азайтуу ыкмалары.
8. Кредиттик тобокелдиктерди азайтуудагы мүмкүн болгон кредиттик жоготууларга камдардын ролу.
9. Кредиттик тарых.
10. Банктын ликвиддүүлүгүн жоготуу тобокелдиги.
11. Банктын ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү жана аларды башкаруу.
12. Рыноктук тобокелдик: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.
13. Банктын операциялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.
14. Коммерциялык банктын репутациялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.

Өз алдынча иштөө үчүн тапшырмалар:

1. Инвестициялык тобокелдиктин даражасы боюнча активдер кандай топторго бөлүнөт?
2. Банк ишинин негизги тобокелдиктерин сүрөттөп бериңиз? Алардын пайда болушунун себептери эмнеде?
3. Банктык тобокелдикти баалоо үчүн кандай көрсөткүчтөр колдонулат?
4. Пруденциалдык көзөмөл стандарттарынын максаты эмнеде? Аларды ким орнотот?
5. Кандай тобокелдиктер стандарттар менен көзөмөлдөнөт?

Талкуу темасы: “Коммерциялык банктын тобокелдиктерди башкаруу системасын уюштуруунун көйгөйлөрү жана келечеги банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун шарты катары”.

Тема 5. Кылмыштуу кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүүнү уюштуруу

1. Кылмыштуу кирешелерди легалдаштыруунун (адалдоонун) түшүнүгү жана мазмуну
2. Кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун (адалдоонун) укуктук мүнөздөмөсү
3. Кылмыштуу кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого бөгөт коюу боюнча чаралардын тутуму

Өз алдынча иштөө үчүн тапшырмалар:

1. Конкреттүү банктын мисалында кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого

каршы күрөштү уюштурууну талдоо, анын күчтүү жана алсыз жактарын, структуралык элементтерин көрсөтүү.

2. Бир нече банктардагы кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы күрөштүн уюштурулушун салыштырып, эң натыйжалуусун аныктаңыз.

3. Финансылык мониторингдин ишмердүүлүгүн талдап көрүңүз, бул кызматтын коммерциялык банктардын экономикалык коопсуздугун уюштурууга тийгизген таасири кандай?

Талкуунун темасы: «Кылмыштуу кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого бөгөт коюу боюнча чаралардын тутумун уюштуруунун көйгөйлөрү жана келечеги».

Студенттердин өз алдынча иш жүргүзүүсү

Курс студенттердин өз алдынча иштөөгө тапшырмаларды аткаруу, проблемалык тапшырмаларды аткаруу (сунушталган талкуу темаларына ылайык талкууга даярдануу) жана реферат даярдоо түрүндөгү өз алдынча иштерин камтыйт.

Проблемалуу элементтери бар практикалык сабактар

Проблемаларды чечүү принцибинде курулган сабактарда студенттердин атайын тандалган көйгөйлүү кырдаалдардын жардамы менен мугалим жетектеген иши аларды өз алдынча ой жүгүртүүгө, коюлган суроолорго активдүү жооп издөөгө үндөйт.

Сабактын структуралык проблемалуу элементтери болуп көйгөйлүү кырдаал жана көйгөйлүү суроо саналат. Теманын негизги маселелерин бөлүп көрсөтүү менен, мугалим аларды угуучулардын көңүлүн активдештирүү жана чечүү жолун биргелешип издөөнү камсыз кылуу үчүн ырааттуу түрдө айкалыштырат.

Көйгөйлүү суроолор эки түрдүү болушу мүмкүн. Биринчиси студенттерди каралып жаткан теманын мазмунунан келип чыккан методологиялык корутундуларды түшүнүүгө, ошондой эле тарыхый тажрыйбаны жана чет мамлекеттердин тажрыйбасын түшүнүүгө багыт берет. Мындай көйгөйлүү суроолордун жана милдеттердин түзүлүшү жана чечилиши көбүнчө студенттердин окуу жана изилдөө иштерине түрткү болот. Көйгөйлүү маселелердин экинчи түрү окуяларды жана кубулуштарды талдоонун методологиялык принциптери катары теориялык маалыматты өз алдынча колдонуудагы көндүмдөрдү жана көндүмдөрдү өркүндөтүү менен байланышкан. Суроолор жана тапшырмалардын бул түрү илимий изилдөө иштерине өтүүнү белгилейт. Жыйынтыгында баяндамалар, тезистер жана илимий эмгектер түзүлөт.

Суроолорду жана тапшырмаларды коюуда мугалим жетише турган негизги нерсе – карама-каршылыктарды ача билүү. Бардык учурларда

проблемалык тапшырмаларды уюштурууда, даярдоодо жана жүргүзүүдө диалектикага кайрылып, реалдуу турмуштун карама-каршылыктарын ачуу керек.

Докладдардын, рефераттардын, билдирүүлөрдүн темалары

1. Кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун өзгөчөлүктөрү, анын элементтери.
2. Кредиттик мекеменин ишин талдоо жана анын негизги көрсөткүчтөрүн эсептөө методикасы.
3. Кредиттик мекеменин ишиндеги пассивдүү операциялар, алардын формалары жана пайдалануунун нормалары, кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
4. Кредиттик мекеменин өздүк капиталы жана анын кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
5. Кредиттик мекеменин капиталынын түзүмү жана капиталдын түзүмүн коэффициенттердин негизинде баалоо, кредиттик ресурстарды камсыздоодогу ролу.
6. Кредиттик мекеменин тартылган ресурстары (пассивдери), алардын максаты жана курамы, кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
7. Коэффициенттердин негизинде тартылган каражаттардын структурасынын сапатына баа берүү. Ресурстарды башкаруу саясатына жалпы баа берүү.
8. Кредиттик мекеменин депозиттик базасы, анын максаты жана курамы, анын структурасынын сапатына баа берүү, кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
9. Кредиттик мекеменин активдүү операциялары, аларды ишке ашыруунун максаты. Кредиттик мекеменин активдеринин курамы, кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
10. Активдердин ликвиддүүлүк көз карашынан структурасы, ар бир компоненттин мазмуну. Кредиттик мекемедеги активдердин ликвиддүүлүгүн башкаруу саясатына жалпы баа берүү.
11. Тобокелдик даражасынын көз карашынан алганда активдердин структурасы, тобокелдик салымдардын ар бир компонентинин мазмуну. Кооптуу инвестициялар чөйрөсүндөгү сандык өзгөрүүгө жана анын сапаттык абалына, ошондой эле кредиттик мекеменин активдүү операцияларынын тобокелдигин жабуу булактарынын адекваттуулугуна баа берүү.
12. Кредиттик мекемеде активдүү операцияларды жүргүзүүнүн эффективдүүлүгүнүн коэффициенттери, бул коэффициенттердин маңызы жана эсептөө тартиби.
13. Кредиттик мекеменин балансынын активдерин жана пассивдерин башкарууга комплекстүү мамиле, кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы ролу
14. Банктык кредиттик тобокелдик жана аны тескөө ыкмалары.

15. Банктык ликвиддуулук тобокелдиги жана аны тескөө ыкмалары.
16. Банктык валюталык тобокелдик жана аны тескөө ыкмалары.
17. Банктын операциялык тобокелдиги жана аны башкаруу ыкмалары.
18. Банктын рыноктук тобокелдиги жана аны башкаруу ыкмалары.
19. Банктын стратегиялык тобокелдиги жана аны башкаруу ыкмалары.
20. Банктын репутациясынын тобокелдиги жана аны башкаруу ыкмалары.

Докладдарды, рефераттарды жана билдирүүлөрдү баалоо критерийлери

Эгерде жазууга жана коргоого коюлган бардык талаптар аткарылса: маселе аныкталса жана анын актуалдуулугу негизделсе, каралып жаткан маселе боюнча ар кандай көз караштарга кыскача талдоо жүргүзүлсө жана өзүнүн позициясы логикалык жактан баяндалса, корутундулар түзүлсө, тема толугу менен ачылса, көлөмү сакталса, тышкы дизайнга коюлган талаптар аткарылса, кошумча суроолорго туура жооптор берилсе **5 деген баа** коюлат.

4 деген баа – негизги талаптар аткарылган, бирок айрым кемчиликтери бар. Тактап айтканда, материалды көрсөтүүдө так эместиктер бар; өкүмдөрүндө логикалык ырааттуулук жок; көлөмү сакталган эмес; долбоорлоодо кээ бир кемчиликтер бар; Коргоо учурундагы кошумча суроолорго толук эмес жооптор берилди.

3 деген баа – талаптардан олуттуу четтөөлөр бар. Атап айтканда: тема жарым-жартылай гана камтылган; мазмунда же кошумча суроолорго жооп берүүдө фактылык каталар кетирилген; Коргоо учурунда эч кандай чыгуу жок.

2 баа – тема камтылган эмес, маселенин олуттуу түшүнбөстүктөрү аныкталды.

Дисциплинаны үздөштүрүү студенттердин илимий иштерге катышуусун, анын ичинде докладдарды, рефераттарды жана рефераттарды даярдоону камтыйт. Мындай иштин темасын студент мугалим менен кеңешкенден кийин өз алдынча аныктайт. Иштин үлгүлүү темалары бул колдонмодо практикалык сабактардын пландарына тиркемелер катары берилген.

Ишти аяктоо үчүн төмөнкүлөр талап кылынат: планды түзүү, анда кириш сөз (1–3 бет), негизги бөлүм (2–4 бөлүм, 15–20 бет) жана корутунду (1–3 бет); тандалган тема боюнча булактарды кылдат изилдөө; экономикалык закондорду, категорияларды, алардын корунушунун жана ишке ашырылышынын формаларын кылдат талдоо; статистикалык, аналитикалык жана графикалык эсептөө материалдарын, монографияларды, экономикалык журналдардан макалаларды ж.б. колдонуу; иш жүзүндөгү маалыматтарды билүү жана көз карандысыз баалоо; максималдуу өз алдынчалык жана чыгармачылык.

Ишти даярдоодо титулдук баракчада университеттин, факультеттин

жана кафедранын аталышы көрсөтүлүшү керек; эмгектин авторунун жана илимий жетекчисинин курсу, фамилиясы, аты, атасынын аты; чыгарманын темасы, аны коргогон жери жана жылы.

Киришүү актуалдуулугун негиздеп, изилдөөнүн максаттарын жана максаттарын формулировкалайт. Корутундуда автордун корутундулары жана сунуштары келтирилген. Иштин негизги бөлүгүндө теманын мазмуну, анын негизги теориялык жана практикалык маселелери жүйөлүү, логикалык жана ырааттуу түрдө берилген. Чыгарманын ар бир бөлүмү аталыш менен башталат. Текстте булактарга шилтемелер талап кылынат. Булактарга шилтемелер цитатанын аягындагы төрт бурчтуу кашаанын ичинде булактардын тизмесинде катар номери менен көрсөтүлүшү керек.

Иштин аягында адабияттардын тизмеси түзүлөт. Биринчиден, мамлекеттик документтер жана ченемдик укуктук актылар көрсөтүлөт. Бардык башка булактардын аталыштары алардын авторлорунун фамилияларына же жыйнактардын аталыштарына ылайык алфавиттик тартипте жайгаштырылат.

Ишти коргоо практикалык сабак учурунда, илимий конференцияда же башка формада өткөрүлөт. Бул учурда студент кыскача (15 мүнөткө чейин) иштин негизги жоболорун жана автордун корутундуларын баяндайт.

Студенттердин эң мыкты илимий иштери жыл сайын өтүүчү илимий студенттик иштердин университеттик конкурсунан, университеттик же ЖОЖдор аралык илимий конференцияга, студенттердин илимий иштеринин конкурстарына катышууга жана жарыялоого сунушталат.

I. "Банк системасынын экономикалык коопсуздугу" предмети боюнча тесттер

1. Банктын реалдуу экономикалык абалын кантип аныктоого болот?

- а. Кыргыз Республикасынын же дүйнөнүн банк системасына киргизүү даражасын аныктоо;*
- б. Банктын Уставын изилдөө;*
- в. корреспонденттик эсептерди талдоо;*
- г. кардарлардын курамын талдоо;*

2. Банктын капиталынын шайкештигинин коэффициенти төмөнкүлөрдү көрсөтөт:

- а. банктын операциялык ишмердүүлүгү үчүн өздүк каражаттардын жетиштүүлүгү*
- б. банктын өз милдеттемелерин аткаруу мүмкүнчүлүгү*
- в. жарандардын каражаттарын тартуу үчүн капиталдын жетиштүүлүгү*
- г. банктын активдерин аныктоо*

3. Кредиттик мекеменин капиталынын шайкештигинин коэффициентин эсептөөдө активдер төмөндөгүлөр боюнча корректировкаланат:

- а. кредиттик тобокелдиктин өлчөмү*
- б. рыноктук тобокелдиктин суммасы*
- в. форварддык операциялар боюнча кредиттик тобокелдиктин суммасы*

4. Кук коэффициенти (Базель комитетинин сунуштарына ылайык) болуп саналат:

- а. базис капиталынын тобокелдик менен өлчөнгөн активдерге катышы*
- б. жалпы капиталдын (негизги жана кошумча) тобокелдик менен өлчөнгөн активдерге катышы*
- в. жалпы капиталдын (негизги жана кошумча) жалпы активдерге катышы*

5. Банктын негизги капиталына төмөнкүлөр кирет:

- а. эмиссия кирешеси*
- б. акционерлерден сатылып алынган өз акциялары*
- в. мүмкүн болгон жоготуулар үчүн аз түзүлгөн резерв*

6. Коммерциялык ишкана катары банктын финансылык-чарбалык ишинин абалын текшерүү...

- а) банктык аудит;*
- б) банктык салык салуу;*
- в) коммерциялык банктын эсептер планы;*
- г) фондулук биржадагы банктык операция.*

7. Банктын ишинин негизги максаты болуп...

- а) кызмат көрсөтүүлөрдүн спектрин кеңейтүү;*
- б) өздүк капиталды көбөйтүү;*
- в) милдеттенмелерди аткаруу;*
- г) пайда алуу.*

8. Коммерциялык банктын балансынын өзгөчөлүгү болуп саналат

- а) өздүк капиталдын аз үлүшү жана милдеттенмелерде кыска мөөнөттүү ресурстардын басымдуу болушу;*
- б) активде капиталдык салымдардын чоң үлүшү;*
- в) өздүк каражаттардын олуттуу үлүшү;*
- г) милдеттенмелерде узак мөөнөттүү ресурстардын басымдуу болушу*

9. Капиталдын шайкештигинин коэффициентин эсептөө негизделет

- а) жайгаштыруу жана капиталды тартуу мөөнөттөрүн салыштыруу*
- б) жүгүртүү каражаттарын жана капиталды салыштыруу*
- в) жүгүртүүдөгү жана кыска мөөнөттүү милдеттенмелерди салыштыруу*
- г) тобокелдикти эске алуу менен капиталды жана активдерди салыштыруу;*

10. КБнын финансылык абалы болуп саналат

- а) анын ишинин комплекстүү сүрөттөлүшү*
- б) КБнын киреше алуу мүмкүнчүлүгү;*
- в) КБнын киреше алуу мүмкүнчүлүгү*
- г) КБнын активдери менен пассивдеринин катышы*

Тесттик тапшырмалардын ачкычы

Суроо	1.	2.	3.	4.	5.	6	7	8	9	10
Жооп	д	б	а	б	а	а	г	а	г	а

Банк ишинин коопсуздугу дисциплинасынын маселелери.

Эсептөө практикалык тапшырмалар (мисалы)

Тапшырма 1. Тандалган Банктын отчеттук маалыматтарынын негизинде банк тарабынан тартылган каражаттардын динамикасын жана түзүмүн талдоо. Жыйынтыктар таблица түрүндө берилген.

1. Банктын экономикалык коопсуздугун мүнөздөгөн корутундуларды чыгарыңыз.

1 чи таблица

Банк милдеттенмелеринин динамикасын жана структурасын талдоо

Статьялар	Өткөн жылдын маалыматтары		Отчеттук күнгө карата маалыматтар		Абсолюттук четтөөлөр (+, –)		Өсүү темптери, %
	миң сом	% жыйынтык үчүн	миң сом	% жыйынтык үчүн	миң сом	% жыйынтык үчүн	
Милдеттенмелер							
1. КР УБ насыялары							
2. Кредиттик каражаттар уюмдар							
3. Кардардын каражаттары (кредиттик эмес уюмдар), анын ичинен							
3.1. Жеке жактардын депозиттери							
4. Чыгарылды карыздык милдеттенмелер							
5. Башкалар милдеттенмелер							
6. Кредиттик мүнөздөгү шарттуу милдеттенмелер боюнча мүмкүн болуучу жоготуулар үчүн камдар							
7. Жалпы милдеттенмелер (нетто)		100		100			

Контролдук суроолор

1. Коммерциялык банктын экономикалык камсыздоо системасындагы түшүнүктөр жана аныктамалар.
2. Банктын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун принциптери.
3. Банктын коопсуздук системасын уюштуруунун негиздери.
4. Банктык коопсуздук объектилери.
5. Банктык камсыздоонун субъекттери.
6. Банктык коопсуздукту укуктук камсыздоо системасы
7. Экономикалык коопсуздукту камсыз кылуучу жалпы колдонуудагы укуктук актылар
банктар
8. Банк мыйзамдары жана экономикалык коопсуздукту камсыз кылуу маселелери
банктар
9. Улуттук банктын банктардын экономикалык коопсуздугун жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылары
жана бүтүндөй Кыргыз Республикасынын банк системасы
10. Банктардын экономикалык коопсуздугун камсыз кылууга багытталган банктардын ички ченемдери
11. Банктын коопсуздук системасын уюштуруу
12. Банктык камсыздоонун субъекттери
13. Банктык коопсуздукту камсыз кылуунун каражаттары жана ыкмалары
14. Банктын ички контролун уюштуруу
15. Банктын коопсуздук кызматын уюштуруу
16. Банктык коопсуздукка коркунучтар
17. Банктык тобокелдиктердин классификациясы
18. Банктык тобокелдиктерге баа берүүнүн ыкмалары жана аларды зыянсыздандыруу пландарын иштеп чыгуу
19. Банктык тобокелдиктерди тескөөнүн ыкмалары жана учурдагы ченемдик укуктук базасы
20. Кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштыруунун (адалдоонун) түшүнүгү жана мазмуну
21. Алынган кирешелерди легалдаштыруунун (адалдоонун) укуктук мүнөздөмөсү
кылмыш жолу менен
22. Кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого бөгөт коюу боюнча чаралардын тутуму

23. Банктын өздүк капиталынын шайкештигинин көрсөткүчтөрүн эсептөө жана анын кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы мааниси
24. Банктык ликвиддүүлүктүн көрсөткүчтөрүн эсептөө жана алардын кредиттик мекеменин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуудагы мааниси.
25. Банктык тобокелдиктерге баа берүү жана аларды зыянсыздандыруу боюнча пландарды түзүү ыкмалары
26. Банктын финансылык туруктуулугу жана аны аныктоочу факторлор.
27. Кредиттик тобокелдик, аны баалоо жана азайтуу ыкмалары.
28. Кредиттик тобокелдиктерди азайтуудагы мүмкүн болгон кредиттик жоготууларга камдардын ролу.
29. Кредиттик тарых.
30. Банктын ликвиддүүлүгүн жоготуу тобокелдиги.
31. Рыноктук тобокелдик: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.
32. Банктын операциялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.
33. Коммерциялык банктын репутациялык тобокелдиги: түшүнүгү, мазмуну, башкаруу ыкмалары.

Негизги адабияттар

1. Пеганова, О. М. Банковское дело : учебник для вузов / О. М. Пеганова. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 574 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534- 14268-6. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/489378>
2. Банки и банковское дело в 2 ч. Часть 1 : учебник и практикум для вузов / под редакцией В. А. Боровковой. — 6-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 375 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-15014-8. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/491051>
3. Гамза, В. А. Основы банковского дела: безопасность банковской деятельности : учебник для среднего профессионального образования / В. А. Гамза, И. Б. Ткачук, И. М. Жилкин. — 5-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 455 с. — (Профессиональное образование). — ISBN 978-5-534-13988-4. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/495519>
4. Банковское дело в 2 ч. Часть 1 : учебник для вузов / Н. Н. Мартыненко, О. М. Маркова, О. С. Рудакова, Н. В. Сергеева ; под редакцией Н. Н. Мартыненко. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 217 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-08398-9. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/490823>
5. Банковское дело в 2 ч. Часть 2 : учебник для вузов / Н. Н. Мартыненко, О. М. Маркова, О. С. Рудакова, Н. В. Сергеева. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 368 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-08470-2. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/490824>

Кошумча адабияттар

6. Русанов Ю. Ю. Банковский менеджмент: Учебник / Ю.Ю. Русанов, Л.А. Бадалов, В.В. Маганов, О.М. Русанова; Под ред. Ю.Ю. Русанова. - М.: Магистр: НИЦ ИНФРА-М, 2015. - 480 с. [.http://znanium.com/bookread2.php?book=908230](http://znanium.com/bookread2.php?book=908230)
7. Юзвович Л. И. Банковские риски в условиях финансовой глобализации: теория и практика диверсификации: Монография / Юзвович Л.И., Савинова В.А., Забровская А.Е., - 2-е изд., стер. - М.:Флинта, 2017. - 149 с.[.http://znanium.com/bookread2.php?book=959816](http://znanium.com/bookread2.php?book=959816)
8. Разработка системы управления рисками и капиталом (вподк) : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / А. Д. Дугин [и др.] ; под науч. ред. А. Д. Дугина, Г. И. Пеникаса. — М. : Издательство Юрайт, 2017. — 367 с. — (Серия : Бакалавр и магистр. Академический курс). — ISBN 978-5-9916-4949-0. — Режим доступа : www.biblio-online.ru/book/299D978E-9714-46CB-9004-F8F5B3A0DB40.

9. ФГОС 3-го поколения .— Библиогр.: с. 646-649 и в сносках. — ISBN 978-5-16-003693-9.
10. Кормишкина Л. А. Экономическая безопасность организации (предприятия) : учебное пособие / Л.А. Кормишкина, Е.Д. Кормишкин, И.Е. Илякова. — М. : РИОР : ИНФРА-М, 2017. — 304 с. — (Высшее образование). — <https://doi.org/10.12737/22946>.
11. Шмонин А. В. Банковские технологии и преступность / Шмонин А.В. - М.:ЮНИТИ- ДАНА, 2015. - 303 с.: ISBN 5-238-00937-2
<http://znanium.com/bookread2.php?book=859088> Периодические издания:
«Деньги и кредит», «Финансы и кредит», еженедельниках
«Экономика и жизнь», «Финансовая газета», «Финансовые
вести», «Коммерсантъ»,
«Вопросы экономики» и др.